

THỰC HIỆN DÂN CHỦ TẠI CÁC CƠ QUAN HÀNH CHÍNH NHÀ NƯỚC Ở VIỆT NAM HIỆN NAY - VẤN ĐỀ VÀ GIẢI PHÁP

PGS, TS TRỊNH THỊ XUYẾN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

ThS NGUYỄN QUANG CHƯƠNG

Trường Cao đẳng Cơ điện và Xây dựng Bắc Ninh

♦ **Tóm tắt:** Bài viết chỉ ra những kết quả đạt được và một số vấn đề đặt ra trong thực hiện dân chủ ở các cơ quan hành chính nhà nước Việt Nam hiện nay, gồm: 1) Nhận thức về dân chủ của cán bộ công chức, viên chức và người dân; 2) Năng lực thực hiện dân chủ của cán bộ công chức, viên chức và người dân; 3) Hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước Việt Nam trong thực hiện luật, các quy định về dân chủ.

♦ **Từ khóa:** Dân chủ; Hoạt động hành chính; Cơ quan hành chính; Dân chủ trong hoạt động hành chính.

Ngày nhận: 09-08-2022

Ngày thẩm định: 08-09-2022

Ngày duyệt đăng: 12-10-2022

1. Yêu cầu của thực hiện dân chủ đối với các cơ quan hành chính nhà nước

Hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước khác với hoạt động chính trị ở chỗ, tất các hoạt động, hành vi của công chức nhà nước đều đã được xác định rõ ràng thành quy trình, thủ tục theo quy định của pháp luật. Trong hoạt động hành chính, công chức không thể tự tạo ra thêm các quy định hay thủ tục mới, hay nói cách khác, không được quyền tự ý hay sáng tạo thêm những gì vượt ra khỏi quy định của pháp luật. Đặc điểm này tạo ra tính ổn định, trật tự và thứ bậc và do đó dẫn tới việc

thực hiện dân chủ trong các cơ quan hành chính có điểm khác so với thực hiện dân chủ trong các hoạt động chính trị.

Dân chủ trong hoạt động của các cơ quan hành chính được xác lập trước hết ở mục tiêu hoạt động là cung cấp dịch vụ hành chính công và thực hiện quản lý nhà nước trên các lĩnh vực nhằm phục vụ nhân dân, thể hiện trên hai bình diện: dân chủ trong nội bộ cơ quan và dân chủ trong quan hệ giải quyết công việc với công dân, tổ chức có liên quan.

Dân chủ trong nội bộ cơ quan, đơn vị được xác định trên ba chiều cạnh: i) Công khai những

việc đề cán bộ, công chức, viên chức biết; ii) Cán bộ, công chức, viên chức tham gia ý kiến vào những việc nhất định và người đứng đầu quyết định; iii) Giám sát, kiểm tra của cán bộ, công chức, viên chức.

Dân chủ trong quan hệ và giải quyết công việc với công dân, cơ quan, tổ chức có liên quan được xác định ở các chiều cạnh: i) Trách nhiệm của người đứng đầu và công chức, viên chức trong quan hệ và giải quyết công việc; ii) Quan hệ giữa người đứng đầu cơ quan, đơn vị với cơ quan cấp trên và với cơ quan cấp dưới¹.

2. Kết quả thực hiện dân chủ của các cơ quan hành chính nhà nước

Thứ nhất, nhận thức và năng lực thực hiện dân chủ của cán bộ công chức, người dân ngày càng đầy đủ, thực chất hơn.

Trong thực hiện dân chủ ở cơ quan, đội ngũ cán bộ công chức đã ý thức rõ hơn về những nội dung công khai; những nội dung cán bộ, công chức, viên chức tham gia ý kiến và những nội dung cán bộ công chức được giám sát, kiểm tra. Theo Kết quả khảo sát điều tra về thực hiện dân chủ trong các cơ quan hành chính và đơn vị sự nghiệp công lập cho thấy, có tới 76% số người được hỏi biết rất rõ về các nội dung liên quan đến Quy chế dân chủ ở cơ quan đơn vị; số người biết sơ qua là 23,1%, chỉ có 0,9% là không biết².

Trong quan hệ với cơ quan hành chính, người dân đã có sự quan tâm và chủ động trong việc nắm bắt thông tin, hiểu được quyền, nghĩa vụ và trách nhiệm của mình khi tiếp cận và thực hiện các giao dịch hành chính, chẳng hạn như các thông tin về quy trình, thủ tục, thời gian, đến những yêu cầu về các loại giấy tờ và lệ phí. Nhờ vậy, người dân đã tham gia và thực hiện có hiệu quả các dịch vụ hành chính.

Thứ hai, hoạt động của các cơ quan hành chính ngày càng đảm bảo đúng pháp luật, hiệu quả với tinh thần phục vụ nhân dân.

Trong thời gian qua, Chính phủ đã “thực hiện đồng bộ các biện pháp đẩy mạnh cải cách hành chính. Trọng tâm là cải cách thủ tục hành

chính, thực hiện chủ trương cắt giảm tối thiểu 50% thủ tục hành chính, trong đó cắt giảm, đơn giản hóa 61% điều kiện kinh doanh...; thực hiện cơ chế một cửa, một cửa liên thông trong giải quyết thủ tục hành chính trong các cơ quan hành chính nhà nước”³. Bên cạnh đó, việc xây dựng và sử dụng một loạt các chỉ số (chỉ số đánh giá hiệu quả quản trị và hành chính công cấp tỉnh (PAPI); chỉ số cải cách hành chính (PARI); chỉ số về sự hài lòng của người dân (SIPAS),...) để đánh giá và xếp hạng các tỉnh, thành trên cả nước đã cung cấp một bức tranh khá toàn diện về chất lượng hoạt động hành chính công, góp phần thúc đẩy cải cách nền hành chính hiệu quả, phục vụ nhân dân.

Về công khai, minh bạch trong hoạt động của các cơ quan hành chính: Trong số các nội dung công khai minh bạch của các cơ quan hành chính thì việc công khai, minh bạch các quy định, quy trình, thủ tục hành chính được thực hiện nghiêm túc, đầy đủ và được đánh giá là rõ ràng, dễ hiểu, dễ tiếp cận đối với người dân. Đối với thực hiện quy định công khai trong nội bộ cơ quan: Việc công khai bản kê khai tài sản, thu nhập của người phải kê khai có 84,8% ý kiến đánh giá là kê khai kịp thời và 5,7% ý kiến cho rằng kê khai nhưng không kịp thời, 4,4% ý kiến cho rằng không kê khai, số người khó trả lời chiếm 5,1%; Nội dung được đánh giá có mức độ công khai thấp thứ hai là về các vụ việc tiêu cực, tham nhũng trong cơ quan đã được kết luận (nếu có) tương ứng là 3,7%; 59,5%; 3,7% và 33,1%⁴.

Về tiếp cận thông tin và tiếp cận dịch vụ hành chính công: Trong thời gian qua, chính phủ đã nỗ lực trong việc đẩy mạnh thực hiện quyền tiếp cận thông tin của công dân, bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp của người dân và doanh nghiệp, tăng cường tính hiệu quả, minh bạch và trách nhiệm giải trình của cơ quan nhà nước, bảo đảm sự công bằng, dân chủ và tăng cường trách nhiệm của công dân⁵. Nhờ đó, việc tiếp cận và thực hiện các giao

dịch hành chính của người dân và doanh nghiệp thuận tiện và dễ dàng hơn.

Việc cắt giảm, đơn giản hóa các thủ tục hành chính và thực hiện công khai, minh bạch về quy trình, thủ tục hành chính đã và đang được tiến hành. Người dân, doanh nghiệp đã có sự chủ động trong việc tiếp cận và thực hiện giao dịch hành chính, giảm được thời gian đi lại, chờ đợi và nhận được kết quả đúng hạn. Chỉ số hài lòng về tiếp cận dịch vụ công của cả nước (tiếp cận dịch vụ công nói chung) tăng theo các năm. Năm 2017 là 77,86%, năm 2018 là 80,62%, năm 2019 là 86,48% và năm 2020 đạt 87,41%⁶.

Thứ ba, giám sát hoạt động của các cơ quan hành chính, bảo đảm quyền và lợi ích chính đáng của người dân, tổ chức.

Đề thúc đẩy tinh thần phục vụ của các cơ quan hành chính, “Chính phủ đã phát huy mạnh mẽ vai trò của truyền thông, tổ chức, đoàn thể trong giám sát, tích cực tham gia phản biện và góp ý, phê phán trước công luận những hành vi vi phạm, gây phiền hà về thủ tục hành chính”⁷. Việc tổ chức thực hiện nhiều kênh giám sát đã góp phần nâng cao chất lượng phục vụ nhân dân của các cơ quan hành chính nhà nước. Sự hài lòng của nhân dân đối với công chức được đánh giá trên các mặt: giao tiếp lịch sự, chú ý lắng nghe, trả lời và giải thích đầu đủ, hướng dẫn hồ sơ dễ hiểu; đúng quy định, tận tình giúp đỡ. Tình trạng công chức gây phiền hà, sách nhiễu đối với người dân, doanh nghiệp cũng có xu hướng giảm dần. Từ năm 2017-2020, số người dân, doanh nghiệp bị gây phiền hà, sách nhiễu giảm từ 3,53% xuống còn 1,23%. Nhìn chung, kỷ luật, kỷ cương hành chính và tinh thần phục vụ của cơ quan hành chính đã được cải thiện⁸.

Thứ tư, ý kiến đóng góp, phản ánh, kiến nghị, khiếu nại, tố cáo và giải quyết khiếu nại, tố cáo trong lĩnh vực hành chính ngày càng đi vào thực chất và hiệu quả.

Người dân, tổ chức và doanh nghiệp ngày càng ý thức rõ hơn về việc thực hiện quyền khiếu nại, tố cáo đối với những sai phạm trong hoạt động hành chính, bảo vệ quyền và lợi ích chính đáng của mình, trong đó, thủ tục cấp giấy chứng nhận quyền sử dụng đất là thủ tục nhận được nhiều ý kiến phản ánh nhất. Đến năm 2020, có 11,64% người dân, tổ chức có ý kiến đóng góp, phản ánh, kiến nghị về dịch vụ công đối với cơ quan hành chính nhà nước các cấp ở địa phương. Trong số những người dân, tổ chức có ý kiến thì có 73,76% hài lòng về việc cơ quan hành chính tiếp nhận, xử lý ý kiến, góp ý⁹.

Trong thời gian qua, phần lớn các khiếu nại hành chính chủ yếu liên quan đến lĩnh vực thu hồi đất, bồi thường và hỗ trợ đất đai. Ngoài ra, một số khiếu nại liên quan đến việc thực hiện chính sách xã hội, kỷ luật của cán bộ, công chức... Các tố cáo chủ yếu là tố cáo cán bộ, công chức làm sai chính sách trong quản lý đất đai, tài chính, đầu tư, xây dựng cơ bản, thực hiện chính sách xã hội. Nhìn chung “công tác giải quyết khiếu nại hành chính đã có những chuyển biến tích cực và dần đi vào nền nếp; các cơ quan hành chính Nhà nước đã giải quyết kịp thời được số lượng lớn đơn khiếu nại, chất lượng giải quyết đã được nâng lên. Nhiều vụ việc khiếu nại gay gắt, bức xúc, phức tạp, tồn đọng kéo dài đã được giải quyết dứt điểm, góp phần bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của công dân”¹⁰.

3. Những vấn đề đặt ra trong thực hiện dân chủ ở các cơ quan hành chính nhà nước

Thứ nhất, một số quy định chưa phù hợp, thiếu khả thi trong thực hiện.

- Quy định người đứng đầu đơn vị lắng nghe ý kiến đóng góp, phê bình của cán bộ, công chức, viên chức trong hội nghị cán bộ công chức nhưng thường có rất ít cán bộ, công chức phê bình thủ trưởng cơ quan. Điều dễ nhận thấy là, đối với các cơ quan hành chính được tổ chức theo cấp bậc và vị trí quyền lực

rõ ràng, cộng với tâm lý coi trọng uy tín, thể diện của cán bộ lãnh đạo thì việc cấp dưới, nhân viên phê bình cấp trên và thủ trưởng là điều khó thực hiện, nhất là phê bình trực diện trước toàn thể cán bộ, nhân viên. Kết quả khảo sát cho thấy, có tới 32,8% ý kiến cho rằng, quy định về dân chủ chưa rõ, không phù hợp¹¹.

- Quy định về những việc cán bộ công chức, viên chức tham gia đóng góp ý kiến, người đứng đầu cơ quan, đơn vị quyết định cũng có điểm chưa phù hợp. Trên thực tế việc tham gia đóng góp ý kiến đa phần mang tính hình thức. Hơn nữa, trong quy định này, trách nhiệm tiếp nhận và phản hồi của người đứng đầu như thế nào cũng chưa rõ. Qua khảo sát những cuộc họp, hội nghị liên quan đến nội dung cán bộ, công chức, viên chức cảm thấy hứng thú, quan tâm nhất thì nội dung đóng góp báo cáo sơ kết, tổng kết của cơ quan chỉ có 17,8% tỉ lệ người được hỏi quan tâm. Đối với việc bầu cử, bổ nhiệm là 25,5%¹².

- Một số quy định còn thiếu chế tài xử lý: Quy định về xử lý trách nhiệm của người đứng đầu nếu lảng tránh, không thực hiện đúng trách nhiệm của mình còn chưa rõ. Nếu chỉ căn cứ vào các quy định hiện nay để cán bộ, công chức giám sát và góp ý, phê bình đối với người đứng đầu cơ quan, đơn vị thì sẽ không thực sự có hiệu quả. Do nhiều nguyên nhân, cán bộ, công chức là nhân viên trong các cơ quan hành chính có ít động cơ để phê bình thủ trưởng của mình. Tương tự, quy định về những việc phải công khai đề cán bộ, công chức, viên chức biết, nhưng cũng chưa có quy định về việc thực hiện không đúng thì ai phải chịu trách nhiệm và chịu trách nhiệm như thế nào.

Những bất cập kể trên là một trong những nguyên nhân dẫn tới tình trạng dân chủ hình thức trong các cơ quan hành chính. Kết quả khảo sát cũng cho thấy, có tới 52,2% người được khảo sát cho rằng nguyên nhân do sự ràng buộc từ các mối quan hệ; 52,7% cho rằng nguyên nhân do thiếu các chế tài cần thiết đảm bảo thực hiện; 38,8% ý kiến là do sự thiếu

trách nhiệm của cán bộ công chức, viên chức, hay còn lý do khác là do nhân viên không dám phê bình cấp trên¹³.

Thứ hai, việc tổ chức thực hiện luật, quy định trong hoạt động của cơ quan hành chính chưa đầy đủ, chưa đúng với quy định.

Một trong những điểm bất cập đi cùng với tình trạng chung hiện nay là chưa thực thi đúng, đầy đủ các quy định pháp luật trên thực tế. Nếu xét về mặt hệ thống thể chế, luật pháp, quy định của chúng ta thì khá đầy đủ (mặc dù có thể còn có những điểm chưa hợp lý, hoàn thiện) nhưng việc áp dụng và “nguyên tắc pháp quyền chưa được thực thi đầy đủ và còn có một khoảng cách giữa pháp luật và thực thi pháp luật”¹⁴.

Thanh tra, kiểm tra, giải quyết khiếu nại tố cáo hành chính chưa kịp thời, hiệu quả, nhất là đối với một số lĩnh vực hay xảy ra khiếu nại, tố cáo, như lĩnh vực đất đai. Đây là một trong những lĩnh vực xảy ra khiếu nại, tố cáo nhiều nhất, thậm chí ở nhiều nơi và vượt cấp. Ở một số địa phương, sự phối hợp giữa các cơ quan trong giải quyết khiếu nại tố cáo chưa chặt chẽ, thường xuyên, có vụ việc còn né tránh, đùn đẩy tránh nhiệm. “Việc giải quyết đơn thư khiếu nại, tố cáo còn tồn đọng, nhiều vụ việc đã được thanh tra, kiểm tra làm rõ sai phạm nhưng việc xử lý chưa triệt để gây bức xúc trong cán bộ, công chức, viên chức, người lao động và nhân dân. Một bộ phận cán bộ, công chức, viên chức còn có biểu hiện vi phạm dân chủ, thiếu trách nhiệm trong giải quyết các vụ việc liên quan đến nhân dân, làm giảm sút lòng tin của nhân dân với Đảng”¹⁵.

Thứ ba, nhận thức và năng lực thực hiện dân chủ của người dân chưa tương thích với quyền làm chủ.

Tuy không còn phổ biến và phức tạp như thời gian trước đây, nhưng vẫn còn tình trạng người dân tham gia vào các hoạt động biểu tình, tập trung khiếu kiện đông người với những hành vi quá khích, thiếu trách nhiệm tại

một số địa phương. Một số trường hợp khác người dân cố tình lợi dụng quyền dân chủ để thực hiện những hành vi quá khích nhằm thực hiện ý đồ, mục đích riêng. Chẳng hạn, có những vụ việc đã được cơ quan chức năng rà soát, giải quyết đúng chính sách, pháp luật, có lý, có tình, tổ chức đối thoại, vận động nhưng công dân vẫn tiếp tục khiếu nại, khởi kiện, thậm chí có trường hợp phản ứng tiêu cực, bị kẻ xấu lợi dụng, lôi kéo, kích động gây rối, hoặc tham gia khiếu kiện đông người, làm mất an ninh, trật tự¹⁶.

Thứ tư, sự thiếu động lực trong thực hiện giám sát của nhân dân đối với hoạt động hành chính.

Giám sát của nhân dân cần phải có thời gian, chi phí về nguồn lực và kỹ năng nhất định mới đạt được kết quả. Sự giám sát của nhân dân nhìn từ góc độ giám sát của các cá nhân thường không có đủ điều kiện, ít có động cơ tham gia vào hoạt động này. Chỉ có các cá nhân có vấn đề liên quan đến quyền, lợi ích của mình mới có động cơ giám sát; đồng thời nếu phát hiện “có vấn đề” mới yêu cầu, kiến nghị giải quyết từ phía cán bộ công chức. Trường hợp việc giải quyết chưa thật thỏa đáng hoặc có những vấn đề không đúng, nhưng mức độ thiệt hại hoặc ảnh hưởng không lớn thì người dân cũng cho qua, ít khi theo đuổi, làm rõ vấn đề đến cùng, tránh phiền phức và mất thời gian.

4. Một số giải pháp khắc phục

Để tiếp tục thực hiện có hiệu quả việc phát huy dân chủ trong các cơ quan hành chính trong thời gian tới, cần ưu tiên thực hiện một số giải pháp sau:

Thứ nhất, tiếp tục cải cách hành chính gắn với ứng dụng công nghệ thông tin, chuyển đổi số để tăng cường sự liên kết, công khai, minh bạch, hợp lý và hiệu quả của hoạt động hành chính, từ đó nâng cao khả năng tiếp cận thông tin, hiểu biết và sự tham gia hiệu quả của người dân, tổ chức, doanh nghiệp trong hoạt động hành chính.

Chính phủ, các Bộ, ngành và Ủy ban nhân dân các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương, theo chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của mình, tiếp tục rà soát các quy định của pháp luật về thực thi công vụ của các cơ quan hành chính nhà nước để kịp thời sửa đổi, bổ sung đáp ứng yêu cầu tiếp cận và thực hiện hiệu quả dịch vụ hành chính cho nhân dân, tổ chức và doanh nghiệp.

Thứ hai, rà soát và hoàn thiện các quy định về dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân trong hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước nhằm đảm bảo tính khả thi trong thực tiễn.

Đối với văn bản quy định về thực hiện dân chủ trong hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước và đơn vị sự nghiệp công cần tách và phải được quy định riêng cho phù hợp, vì đối tượng thực hiện là hai loại cơ quan khác nhau cả về thẩm quyền và tính chất hoạt động. Mặt khác, cũng cần rà soát để bỏ bớt các quy định không có tính khả thi để tránh việc thực hiện qua loa, hình thức, làm ảnh hưởng đến hiệu lực của việc thực thi các điều khoản, quy định khác, chẳng hạn như quy định về các cá nhân tự phê bình; hay việc phê bình, góp ý với thủ trưởng cơ quan tại Hội nghị cán bộ công chức, viên chức...

Bổ sung và hoàn thiện thêm một số quy định, nhất là các chế tài về việc thực hiện đối với những người có trách nhiệm thực hiện quy định. Chẳng hạn, chế tài về công khai, minh bạch trong hoạt động của cơ quan, chế tài đối với người đứng đầu khi không thực hiện đúng các nội dung được quy định trong quy chế.

Bổ sung và cụ thể hóa quy định về trách nhiệm giải trình của các cơ quan hành chính nhà nước. Trong các mục tiêu đặt ra khi cải cách và nâng cao năng lực, hiệu quả hoạt động của cơ quan hành chính thì mục tiêu nâng cao tính minh bạch và trách nhiệm giải trình luôn được đề cập và nhấn mạnh. Tuy nhiên, ngoài những quy định về trách nhiệm người đứng đầu trong việc tiếp dân, cán bộ công chức và

tiếp nhận các phản ánh, kiến nghị, thì chưa có quy định một cách cụ thể về việc thực hiện trách nhiệm giải trình. Theo đó, cần quy định đối với những vấn đề gì, mức độ đến đâu thì buộc phải có trách nhiệm giải trình và ai sẽ là người thực hiện trách nhiệm giải trình, thực hiện theo quy trình, thủ tục nào.

Thứ ba, tăng cường việc thực hiện các quy định pháp luật về dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân nói chung, trong hoạt động của cơ quan hành chính nói riêng.

Hệ thống pháp luật, quy định, quy chế về dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân ở Việt Nam hiện nay đã có khá nhiều và bao quát hầu hết các chủ thể từ Trung ương tới địa phương, cơ sở. Tuy nhiên, việc thực hiện các quy định, quy chế này trên thực tế vẫn là khâu yếu, nằm trong tình trạng chung của thực hiện pháp luật ở Việt Nam. “Nguyên tắc pháp quyền chưa được thực thi đầy đủ và còn có một khoảng cách giữa pháp luật và thực thi pháp luật”¹⁷.

Đề thúc đẩy và phát huy dân chủ trong các cơ quan hành chính nhà nước, việc thực thi pháp luật nói chung, quy định, quy chế về dân chủ nói riêng cần có sự chỉ đạo sát sao và tổ chức thực hiện, kiểm tra, xử lý vi phạm. Kinh nghiệm chấp pháp, thượng tôn pháp luật đòi hỏi sự cam kết, gương mẫu từ chính đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp của hệ thống chính trị, tạo sự thống nhất hành động từ trên xuống, từ Trung ương tới địa phương. Từ đó mới có thể tạo được sự chuyển biến của cả hệ thống và xã hội.

Thứ tư, phát huy vai trò của báo chí, phương tiện thông tin đại chúng trong giám sát hoạt động của cơ quan hành chính nhà nước.

Báo chí, phương tiện truyền thông thường có chức năng và động cơ trong việc giám sát, phản ánh và đưa thông tin về hoạt động của cơ quan hành chính, nhất là những vấn đề hoặc vi phạm liên quan đến quyền, lợi ích của nhân dân và các chủ thể trong đời sống xã hội.

Sự tham gia của báo chí, truyền thông cùng với các tổ chức chính trị, chính trị - xã hội, xã

hội - nghề nghiệp, các đối tượng chịu tác động của cơ chế, chính sách, pháp luật về thực thi công vụ của các cơ quan hành chính nhà nước nếu được tổ chức tốt sẽ là kênh cung cấp thông tin, tạo dư luận và sức ép nhất định đối với hoạt động của các cơ quan hành chính, góp phần thúc đẩy công khai, minh bạch và trách nhiệm giải trình trong hoạt động của các cơ quan hành chính, gia tăng việc thực hiện dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân □

¹ Xem: Nghị định số 04/2015/NĐ-CP ngày 09-01-2015 của Chính phủ về thực hiện dân chủ trong hoạt động của cơ quan nhà nước và đơn vị sự nghiệp công lập.

^{2, 4, 11, 12, 13} Xem: *Thực trạng về thực hiện dân chủ cơ sở ở cơ quan hành chính nhà nước và đơn vị sự nghiệp công lập của nước ta hiện nay* (Qua số liệu điều tra xã hội học), ngày 17-03-2020. Nguồn: <http://isos.gov.vn/cds/thuc-trang-ve-thuc-hien-dan-chu-co-so-o-co-quan-hanh-chinh-nha-nuoc-va-don-vi-su-nghiep-cong-lap-cua-nuoc-ta-hien-nay-qua-so-42866.html>, truy cập ngày 28-08-2021.

^{3, 5, 7} Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Các chuyên đề lớp bồi dưỡng kiến thức mới cho cán bộ quy hoạch cấp chiến lược khóa XIII của Đảng*, Nxb. Lý luận chính trị, H., 2021, tr.81-82; 83; 82.

^{6, 8, 9} Xem: <https://open.data.gov.vn/dataset/ch-s-c-i-cach-hanh-chinh-par-index-hang-nam/resource/1e36e65d-51bb-4adc-b132-7f733273d794>, tr.45; 32; 60, truy cập ngày 08-9-2021.

¹⁰ Xem: <https://mt.gov.vn/thanhtra/tin-tuc/1110/52190/kho-khan--vuong-mac-va-phuong-huong-nang-cao-hieu-qua-giai-quet-khieu-nai-hanh-chinh-trong-thoi-gian-toi.aspx>, truy cập ngày 28-08-2021.

^{14, 17} Ngân hàng thế giới, Bộ Kế hoạch và Đầu tư, *Việt Nam 2035 hướng tới Thịnh vượng, sáng tạo công bằng và dân chủ*, Nxb. Hồng Đức, 2016, tr.452; 452.

¹⁵ Xem: *Một số vấn đề về thực hiện dân chủ trong hoạt động của cơ quan hành chính nhà nước và đơn vị sự nghiệp công lập*. Nguồn: https://tcnn.vn/news/detail/37752/Mot_so_van_de_ve_thuc_hien_dan_chu_trong_hoat_dong_cua_co_quan_hanh_chinh_nha_nuoc_va_don_vi_su_nghiepall.html, truy cập ngày 06-08-2021.

¹⁶ Xem: *Chi rõ nguyên nhân chủ yếu của tình hình khiếu nại, tố cáo hiện nay*. Nguồn: <https://quochoi.vn/tintuc/pages/tin-hoat-dong-cua-quoc-hoi.aspx?ItemID=50398>, truy cập ngày 25-08-2021.